

ИТАЛО КАЛВИНО АНТИЕЗИКЪТ

Превод от английски: Никола Захариев, 1990

chitanka.info

Статия, поместена във в. „Джорно“ от 3 февруари 1965 г. във връзка с дискусията, открита от Пиер Паоло Пазolini по проблемите на новия италиански език.

Старшината от Корпуса на карабинерите, седнал пред пишеща машина, разпитва обвиняемия, който отговаря на въпросите му малко смутен и мънкащ, но се стреми да опише всичко по най-точен начин, без нито една излишна дума: „Рано сутринта отидох в мазето да запаля печката и намерих тези бутилки вино зад сандъка с въглищата. Взех една да си я изпия на вечеря. Не знаех, че магазинът отгоре е разбит и обран.“

Невъзмутим, старшината трака бързо на машината вярната си транскрипция: „Долуподписаният, бидейки отишъл в първите следобедни часове в избените помещения да пусне в действие отоплителната инсталация, заявява, че случайно се е натъкнал на известно количество винени продукти, разположени в пространствата зад съда, предназначен за държане на горивото, и е извършил изнасяне на един от горепосочените артикули с намерение да го консумира по време на следобедното ядене, не бидейки в течение на извършения в горестоящия магазин обир чрез взлом.“

Всеки ден, от сто години насам, стотици хиляди наши съграждани превеждат автоматично, с бързината на електронни машини италианския език на един несъществуващ антиезик. Адвокати и чиновници, министерски кабинети и административни съвети, редакции на вестници и телевизии пишат, говорят и мислят на антиезика. Основна характеристика на антиезика е това, което бих нарекъл „семантичен терор“, т.е. бягство от всяка дума, която сама по себе си има смисъл, сякаш „бутилка“, „печка“, „въглища“ са неприлични думи, а глаголи като „отивам“, „намирам“, „зная“ означават срамни действия. Антиезикът отдалечава непрекъснато значенията, изтласква ги зад фасата от думи, които или нищо не казват, или искат да ни внушат нещо мъгляво, убягващо на разума. „Получава се едва доловима линийка, съставена от съществителни, свързани с

предлози, един съюз на няколко изпразнени от изразната им сила глаголи.“ Ето как Пиетро Читати^[1] определи изключително вярно антиезика в неотдавнашната си статия по този въпрос, поместена в „Джорно“.

Онзи, който употребява антиезика, се страхува да покаже познаване и интерес към нещата, за които говори, вярвайки, че трябва да ни накара да ги подразберем. „Аз говоря за тези неща случайно — сякаш ни казва той, — но моята функция стои; високо над нещата, които казвам и върша, моята функция стои над всичко и над самия мен.“ Психологическата мотивировка на антиезика е в липсата на истинска връзка с живота, което е равносилно да мразиш самия себе си. Езикът обаче живее само чрез отношението към живота, което се превръща в общуване, чрез екзистенциална пълнота, която се превръща в израз. Езикът бива умъртвен там, където шестува победоносно антиезикът — италианският език на онзи, който не знае да каже „запалих печката“, а трябва да каже „пуснах в действие отоплителната инсталация“.

Ако „технологическият“ говор, за който писа Пазолини (т.е. език напълно комуникативен, не като цел, а като инструмент за постигане на хомогенност на различните употреби), бъде присаден органично върху езика, то той само ще го обогати, ще отстрани ирационалното и тромавото в него, ще му открие нови възможности (отначало само комуникативни, но които впоследствие, както винаги е ставало, ще си създадат и собствена изразна сфера). Но ако „технологическият говор“ бъде присаден върху антиезика, то той ще се зарази смъртоносно, така че и „технологическите“ термини ще се обезцветят напълно.

Италианският език най-сетне се роди — казва по същество Пазолини, — но аз не го обичам, понеже е „технологически“.

Италианският език отдавна вече умира — казвам аз — и ще се съвземе само ако успее да стане ефективен инструмент на съвременния живот. Но още не е речено, че в положението, в което се намира, това ще му се удаде.

По същия начин стои и въпросът за езика в областта на културата и практическия труд. Ако „технологическият“ език в областта на културата е подчинен на строга система — на дадена научна дисциплина или изследователска школа, — т.е. представлява завоюване на нови речникови категории, по-точен ред от вече

съществуващите, по-функционално структуриране на мисълта посредством фразата, то той е добре дошъл и ще ни помогне да се освободим от празната фразеология. Но ако и той е; само нов запас от абстрактни съществителни за подхранване на антиезика, то явлението не е никак положително, нито ново и „технологичността“ му е привидна, лъжовна.

Правилният подход за решаване на проблема, струва ми се, трябва да дойде на нивото на говорната употреба на езика, от живата всекидневна практика. Когато закарам повредената си кола в сервиза и се мъча да обясня на монтьора, че „това тука, дето води до онова нещо, хич го няма“, то монтьорът, който до този момент е говорил с мен на диалект, повдига капака ѝ с изключително точен речник и синтактично икономични фрази ми обяснява какво става с мотора ми. Всяка част на колата има едно-единствено название за цяла Италия (това е нов факт в сравнение с регионалното многообразие на земеделските говори; по-малко нов в сравнение със занаятчийските лексика), всяка операция има свой глагол, всяка преценка — свое прилагателно. Ако това е „технологическият“ език, то аз му вярвам и му се доверявам.

Но ще възразите, че този език — да го наречем технико-механически — е само терминология, речник, но не и език. На това ще отговоря, че колкото повече езикът се моделира от практическите дейности, толкова по-хомогенен става той от всяка гледна точка, като придобива също така и „стил“. Докато италианският език беше непрофесионален литературен език, в диалектите — включително тосканските — съществуваше речниково богатство, способност да се именува и описват полето и къщите, земеделските и занаятчийските работи, каквато литературният нямаше. Това бе и причината за удължената жизненост на диалектите в Италия. Но тази фаза е отдавна изживяна: светът пред нас — къщи, улици, машини, предприятия и наука, а също и съвременното селско стопанство — наложи свои недиалектни италиански или създадени по италиански модели италиански имена, или пък заимствувани от един научно-технично-индустриален интересен език, мислени и употребявани в италиански и интерлингвистични логически структури. Именно този оперативен говор ще решава във все по-голяма степен съдбините на нашия език.

Това ще влияе и върху изразния му аспект: не поради възможното бързо налагане на нови термини, преминаващи от научна

и техническа към метафорична, емоционална и психологическа употреба (това е ставало винаги: думи като „алергичен“, „лакмусова хартия“ и др. бяха вече влезли в „средния италиански“ на нашите бащи, но трябва да кажа, че не ми се нравят много), но защото и тук формите на употреба в практиката са винаги определящи, изместват стари форми на изразно оцветяване, станали несъвместими с останалите начини на говор, и ни налагат да ги заменим с други.

Основното е: развитието на днешния италиански език се поражда от контакта му не с диалектите, а с чуждите езици. Разговорите за отношението език-диалекти, за частта, която заемат в италианския език Рим, Милано или Флоренция, губят значението си. Италианският език се определя в отношението му към другите езици, с които има нужда непрекъснато да се съпоставя, към езиците, които трябва да превежда и на които трябва да бъде превеждан.

Всички главни европейски езици си имат своите проблеми, както вътрешни, така и преди всичко във взаимното им съпоставяне, всички те са сериозно ограничени пред лицето на нуждите на съвременната цивилизация и нито един от тях не успява да каже всичко, което има да каже. Например новаторският тласък във френския език, за който писа на тези колони Читати, се възпира осезателно от структурата на фразата, която е в основата си класическа, литературна, консервативна: Петата република преживява контраста между своята солидна технократична икономика и езика с неговата мъглява и анахронизма литературна изразност.

Характерно за нашата епоха е следното противоречие: от една страна, всичко, което кажем, трябва да бъде моментално преводимо на други езици, а от друга — съзнаваме, че всеки език представлява самостоятелна мисловна система „сама за себе си“, непреводима по принцип.

Моите предвиждания са следните: всеки език ще се съсредоточи около два полюса — единия на непосредствена преводимост на други езици, с които ще бъде необходимо да общува, с тенденция да се приближава до нещо като световен интересен език във висшия пласт, и другия — в който ще се дестилира най-присъщата, скрита есенция на език, непреводима по принцип, лежаща в основата на народния говор и на поетическото творчество в литературата.

Италианският език, чийто дух бе дълго задушаван, притежава всичко необходимо да държи вкупом и единия, и другия полюс: възможността да бъде гъвкав, богат и свободно конструктивен език, центриран здраво върху глаголите, притежаващ разнообразие гама от ритми на фразата. Антиезикът от своя страна изключва както преводимата комуникативност, така и дълбочината на изказа. Или с други думи — превръщането на италианския език в съвременен означава той да се върне към себе си, да реализира собствената си същност; ако обаче тласъкът към антиезика не бъде спрял, а продължава да се засилва, италианският език ще изчезне от езиковата карта на Европа като неупотребяем инструмент.

---

[1] Пиетро Читати (род. в 1930 г.) — италиански писател, есеист и критик — Б.р. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.